

איור - יעקב גוטרמן

בְּרוּךְ הַדְּמִיוֹן, אֶרֶוֹר הַדְּמִיוֹן עדות לחיים

נקודות לדיון בשיח הומניסטי

מחברת שירי העדות - בת-שבע דגן

כתיבת נקודות לשיח הומניסטי: בת-שבע דגן
ברכה גולדברג

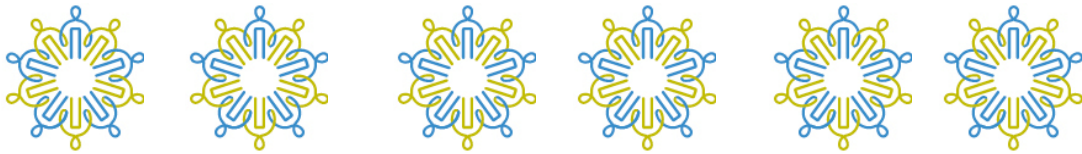
הכתוב מכוון לבנות ולבנים במידה שווה.

בת-שבע זגן, פסיכולוגית ומחנכת. פיתחה גישה פסיכו-פדגוגית להוראת השואה.

בספר "ברוך הזמיון, ארור הזמיון" בת-שבע זגן מעלה את חוויותיה של נערה המתבגרת במחנות ריכוז תחת הכיבוש הנאצי, במסכת שירים תיעודיים ומקוריים.

ברכה גולדברג, מחנכת ומורה בבית-ספר יסודי, פיתחה גישה פדגוגית-דידקטית להוראת השואה.

כתבה את תכנית הלימודים (ל)היות אדם - הוראת השואה בראייה הומניסטית.

שירי העדות מזמנים דיון הומניסטי המשלב מתן מידע אודות החיים במחנה ריכוז בתקופת השואה והשמת האדם בלב השיח.

ברוך הזמיון, ארור הזמיון - שיח הומניסטי

הכתוב מכוון לבנות ולבנים במידה שווה.

שם הספר = הכותר -
ברוך הדמיון, ארוך הדמיון

פנייה לאורה - *הפה זה יש ליהוה את שם הספר (=הכותר) בפה.*

- * על מה, לדעתך, ידובר בספר? הבא תימוכין לדברך.
- * מה מפתיע אותך בשם הספר?
- * מה היית רוצה לדעת או לשאול בעקבות קריאת שם הספר?
- * מה דעתך על הניגודים בכותרת? מה תפקידם? למה הם מכוונים?
- * שער: במה ברוך ובמה ארוך הדמיון?
- * תאר מצבים בהם הדמיון יכול להיות ברוך ומתי עלול להיות ארוך?

פנייה לאורה - *הפה זה יש ליהוה את כריכת הספר.*

- * אלו פרטי מידע באיור?
- * אלו רמזים באיור מובילים אל הרעיון המובע בשם הספר?

ברוך הדמיון, ארוך הדמיון - שיח הומניסטי

למשתתפים לשאל, ע"מ 9

- * סמן את המילים השייכות לשורש ש-א-ל.
- * ספור את המילים שסימנת. כמה מילים סימנת?
- * מתי פגשת בתיאור אירוע בו למספר ד* יש משמעות?
- * בשיר מתוארים זמנים. אתר ומיין את המילים המתארות זמנים / ומרמזות על זמנים.
- * הזמנה לתערוכה: * בחר בדרך לא מילולית להציג את הזמנים, בהתאם לרוח השיר.
- * הכן את המיצג.
- * כתוב דף הסבר למיצג.
- * הצג את המיצג בתערוכה הכיתתית.
- * צרף את דף ההסבר לקטלוג התערוכה.
- * השווה את תיאורי הזמן בשיר "לְמִשְׁתֵּהִים לְשָׂאֵל" עם תיאורי הזמן בשיר "מְלוֹן שֶׁל זְמַן", ע"מ 43-44.
- * השיר - לְמִשְׁתֵּהִים לְשָׂאֵל קורא לקורא לפעול. מה, לדעתך, מצופה ממך, הקורא, לעשות?
- * מה בולם או מונע מהקורא לבצע את המצופה ממנו?
- * מדוע חשוב כל-כך לשאול היום? אתר משפטים שמחזקים את דברך.

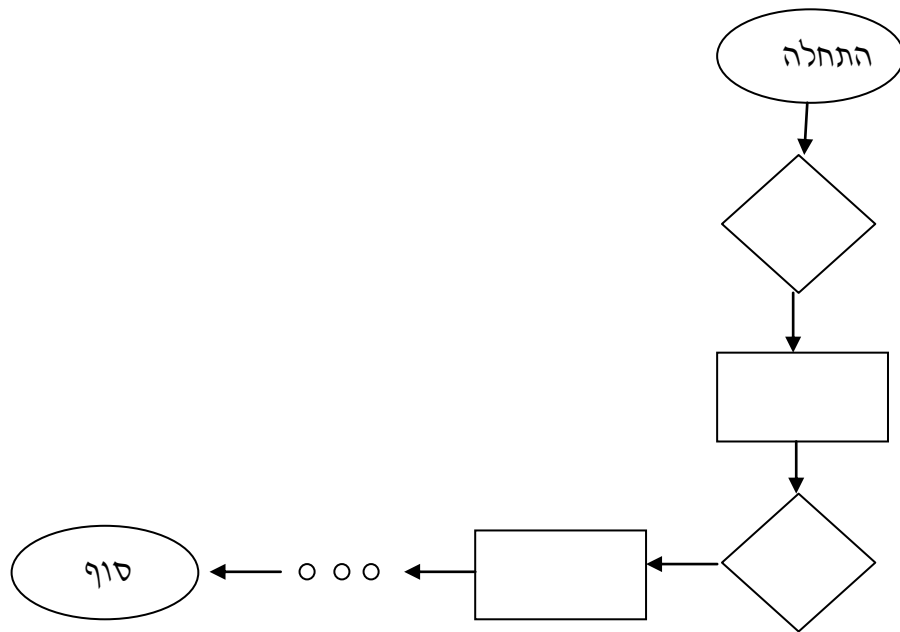
* פְּנוּיָה לְמַרְכָּה - יש להתייחס למושג "שבצה" ולרציון "שבצת ימי כריאה". ולשילוב (= ממוות פנימי, רגשי ותרבותי לתקומה) שבצה = מנהגי אפלות שבוע הראשון לאחר מותו של קרוב. שבצת ימי כריאה = הזמן בו נוצר הצולט, אל-פי התנ"ק.

ברוך הדמיון, ארור הדמיון - שיח הומניסטי

הכתוב מכוון לבנות ולבנים במידה שווה.

בת-שבע זגן, ע"מ 123-124

- * קרא את המידע אודות המחברת, בת-שבע זגן.
- * ארגן את המידע בתרשים זרימה פעיל - כתוב שאלה במעוין וענה עליה במלבן.

- * כיצד בא לידי ביטוי המושג "עדות" בקטע מתוך השיר למשתתפים לשאל?

שאלו היום
כי היום
עוד קימת עדות.
שאלו היום
כי מחר
זאת תהיה רק ספרות
או עבוד שונה
או פרשנות.

ברוך הדמיון, ארור הדמיון - שיח הומניסטי

הכתוב מכוון לבנות ולבנים במידה שווה.

שם הפרקים בספר

פנייה לאמרה - *העלם לה יש לחשוף את שמות הפרקים.*
כל ילד יבחר בעט פרק אחד.

שלב 1 * אלו ציפיות מעורר בך שם הפרק שבחרת?

פנייה לאמרה - *העלם לה יש לחשוף את שמות השירים שבכל פרק.*

שלב 2 * אלו תחומי חיים באים לידי ביטוי בפרק שבחרת?
* מה תרומת תחומי החיים שאיתרת לעדות?

פנייה לאמרה - *הצעה דידיקטית: להכין כרטיסים לכל פרק בספר.*
- *אנדרטא*

2 *afe* *

מְכַלֵּ עִם וְלָשׁוֹן

לא רק השם שנתנו ההורים	מחירה של תמימות
המבט	איך אכלו שם לחם
בתא הכלא	Dios, no kiero murir
הזכות ללחם לבן	מעין מגדל בבל
מבוא לתורת הלשון	

1 *afe* *

מְכַלֵּ עִם וְלָשׁוֹן

ברוך הדמיון, ארוך הדמיון - שיח הומניסטי

לא רק השם שנתנו ההורים, ע"מ 13

- * למי מעניקים שמות?
- * מדוע מעניקים שמות?
- * מי העניק לך את שמך?
- * מה משמעות שמך?
- * האם יש לך שם נוסף? מדוע?
- * אלו שמות מופיעים בבית הראשון בשיר?
- * השמות מרמזים על ארצות מוצא האנשים.*
- ברר עם בני משפחתך, מהן ארצות המוצא של האנשים ששם מוזכר בבית הראשון.
- * מדוע, לדעתך, בחרה המחברת, בת-שבע זגן, להשתמש בשמות אלה?
- * בדוק במילון את פרוש המושג "צו". מהו הצו המתקשר לשמות היהודים? תאר את הצו המתואר בשיר במילים שלך.
- * שער - אלו רגשות התעוררו בקרב היהודים נוכח הצו?
- * איך תרגיש אם יאלצו אותך להוסיף שם שיהיה שם משותף לקבוצה אליה אתה שייך (לדוגמא: תנועת נוער, קבוצת כדורגל שאתה אוהד, בית-ספר, דייר ברחוב בו אתה גר וכיו) מדוע?

* מקור השמות: מְיָסְקָה - מְהַלְסְרִיה

יָסָה - מְהַלְסִיה

מְהַלְסִיה - מְהַלְסִיה

מְהַלְסִיה - מְהַלְסִיה

מְהַלְסִיה - מְהַלְסִיה

מְהַלְסִיה - מְהַלְסִיה

על הגזרה, ע"מ 28

- * מה פירוש המילה "גזרה"?
- * אלו גזרות אתה מכיר?
- * באיזה הקשר פגשת את המושג?
- * מה מרגיש מישהו שגוזרים עליו גזרה?
- * קרא את הבית הראשון; איזו גזרה היא הקשה ביותר בעיני המחברת, בת-שבע זגן? מדוע?
קִשָּׁה לְהַחֲלִיט
מָה הַכְּאִיב שֶׁם יוֹתֵר,
הַמְּסָפֵר עַל הַזְרוּעַ
אוֹ דָּבָר אֲחֵר.
עִם זֵאת נִדְמָה לִי
שֶׁקִּשָּׁה מִכָּל דָּבָר
הִיא אֲבָזֵן הַשְּׁעָר.
* לאלו שינויים רגשיים גרמה הגזרה?
- * כיצד התמודדה המחברת, בת-שבע זגן, עם אבזן השיער?
- * האם הדימוי העצמי של המחברת, בת-שבע זגן השתנה?
כיצד? הסבר את הסיבות לכך.
- * שתי השורות האחרונות בשיר מבטאות סימני תקווה.
... וְאַתּוֹ הַחֲלוֹם שֶׁפִּלֵּב חֲבוּי
אוּלַי, אוּלַי יֵשׁ עוֹד סִכּוּי?
איך ניתן להסביר את סימני התקווה בבית האחרון, חרף
הגזרה המתוארת בשיר?

הכתוב מכוון לבנות ולבנים במידה שווה.

האמנם? + במחראה רגילה, ע"מ 56, 59

פנייה למורה - יש להתייחס בדיון בחלק השיר - "האמנם?"
ובשיר "במחראה רגילה" במלאו. הטקסט מצורף.

- הפרק מתייחס לתנאים למימוש צרכים קיומיים בסיסיים.
- * אלו צרכים קיומיים אתה מכיר?
- * מה צריך כדי לממש את הצרכים הקיומיים שתיארת?
- * באלו תנאים קיומיים אתה חי?
- * האם קרה שמנעו ממך את קיום הצרכים הבסיסיים?
אם כן - איך חשת?
אם לא - מדוע?

האמנם?

במחראה רגילה

גם במחראה רגילה
נקרה בי השאלה
איך אפשר לעשות הצרכים
מול כל כך הרבה פנים.
איך למצא את הכח
שלא להרגיש לא נוח?
איך להסתגל למצב הכפוי
איך לחיות את העכשוו חרף ההשפלות
כדי לשמר על סכוי לשרוד!

בין הדברים עליהם מדבר
ושבח פרק עגום מן העבר,
נושא שלא סתם שוכחים:
עשית הצרכים.

באשר הנושא פה טעון מצוקה
נקשר סביבו קשר שתיקה.
ואני שפורטת את העבר לפרטים
מוצאת שלמרות הלבטים
ראוי הנושא גם ראוי
לקבל ולו פעם בטווי.
ואני במבוכה.

- * עמוד על הפער בין תאור המחברת, בת-שבע דגן, ותיאורך.
- * בשיר האמנם? אמצעי אמנותי - שבירת חרוז. שער מדוע
בחרה המחברת, בת-שבע דגן, להשתמש בשבירת חרוז.

ברוך הדמיון, ארור הדמיון - שיח הומניסטי

ברוך הדמיון, ארוך הדמיון, ע"מ 69

- * השיר מתאר את רגשותיה של המחברת, בת-שבע דגן, באשר לדמיון.
- עם איזה תיאור אתה מזדהה (ברוך או ארוך)? הסבר את בחירתך.
- * הוסף איור לשיר.
- * קרא את השירים שבפרק.
- * אתר את נקודות הברכה שבדמיון.
- * כיצד נקודות הברכה שבדמיון עזרו למחברת, בת-שבע דגן, להתמודד עם המציאות?
- * בחר בשיר אחד שיכול, לדעתך, לייצג את הפרק. הסבר את בחירתך.

ABC של אושוויץ, ע"מ 94

- * על מה מספר השיר?
- * אתר ומיין את המושגים על-פי ההכללות: חיים במחנה
מבנה המחנה
זמויות
אסורים
תחושות
ערכים
- * מה מטרת השיר?
- * השווה בין מטרת השיר ומטרת מילון/ ולקסיקון.
- * מדוע כתבו ושרו את השיר במחנה?
- * מדוע נבחר לחן השיר "לכובע שלי" לכתיבת מילות השיר?
- * מה תרומת השיר כעדות?
- * השיר מהווה מרד.
- * האם אתה מסכים עם הקביעה? הסבר את קביעתך.
- * נסה להוסיף אייקונים או סמלים לכל אחד מהמושגים.
- * קרא את דברי המחברת, בת-שבע דגן, בע"מ 7-8
ואת השיר -
מִגַּל כְּבִשָּׁנִים בּוֹעֲרִים
לְמַדְתִּי דְבָרִים.
לְמַדְתִּי שִׁירִים שֶׁכָּתְבוּ אֲסִירֹת
בִּסְתֵר בְּלִילֹת
בְּטוֹי לְמָרִי וְלִנְקָמָה,
מְקוֹר לְכַח וְלִנְחָמָה.
לְמַדְתִּי שֶׁיֵּשׁ עוֹד דְּבָרִים בְּעוֹלָם
שֶׁאִישׁ לֹא יוּכַל לְהַחְרִימָם.
אֲפִילוֹ שָׁם.
- * מדוע, לדעתך, המחברת, בת-שבע דגן, בחרה להוסיף את השיר
ל"דבר המחברת", בפתחת הספר?
- * מה מוסיפים דברי המחברת, בת-שבע דגן, לשיר?

הכתוב מכוון לבנות ולבנים במידה שווה.

* התבונן באיורים והשלם את הטבלה בהתאם לקריטריונים.

תחושה שעולה בך	אווירה	נקודת התצפית של המאייר	אלמנט מרכזי	שילוב תיאורי טבע	גוונים	צבעים	דמות ורקע	קריטריונים איור ל...
								פרק א - מכל עם ולשון, ע"מ 10
								שיר - מחירה של תמימות, ע"מ 20
								שיר - לא על לחם לבדו, ע"מ 35
								שיר - ברכת "אשר יצר", ע"מ 55
								שיר - ברוך הזמיון, ארור הזמיון, ע"מ 69
								שיר - מתנת יום הולדת, ע"מ 73

* מה משותף לכל האיורים?

* מה אפשר להבין בעקבות התבוננות באיורים?

ברוך הזמיון, ארור הזמיון - שיח הומניסטי

הכתוב מכוון לבנות ולבנים במידה שווה.

פנייה למורה: משה זה הילד יבחר בשירים ויצמד אל-כפי התקנית המוצאת.

- * תאר את הקושי המוצג בשיר.
- * כיצד התמודדה המחברת, בת-שבע זגן, עם הבעיה?
- * סמן את השורה המשמעותית ביותר, בעיניך, בשיר והסבר את בחירתך.
- * אלו רגשות מתוארים בשיר? תאר את הרגש והסיבה לרגש זה.
- * על אלו רגשות נרמז בשיר? הוכח את דבריך.
- * כתוב שיר בעקבות השיר = "שיר-תשובה" לשיר שבחרת. הדובר בשיר הוא... - בחר באחת מהאפשרויות: אתה, בת-שבע, חבר של בת-שבע מתקופת השואה, חבר של בת-שבע מהיום.
- * אייר איור לשיר שבחרת.
- * בשיר "לְמִשְׁתֵּהִים לְשֵׁאל" מצפה המחברת, בת-שבע זגן, שתשאל שאלות.
- שאל שאלות שמתעוררות בך בעקבות קריאת השיר.
- * עיין בספר ונסה למצוא תשובות לשאלותיך.
- * האם בשיר שבחרת הזמיון הוא ברוך? הסבר את קביעתך.
- * מדוע לצרף את השיר שבחרת לספר השירים ברוך הזמיון, ארוך הזמיון?

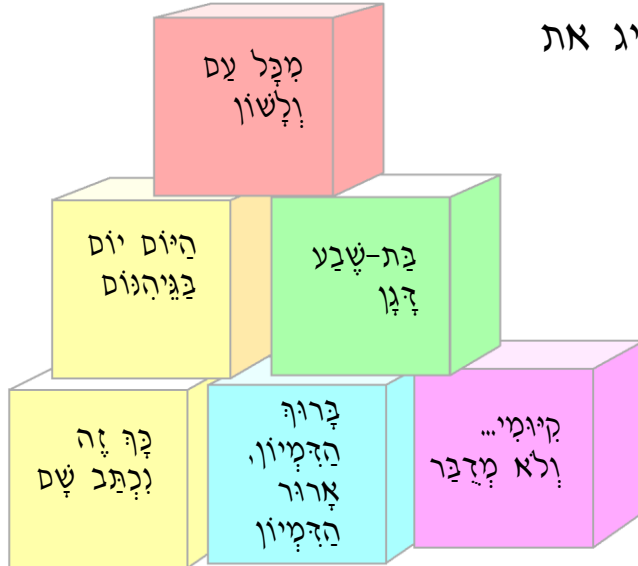
ברוך הזמיון, ארוך הזמיון - שיח הומניסטי

הכתוב מכוון לבנות ולבנים במידה שווה.

פנייה לאנרכה - הילד יבחר באסימה אחת מבין אסימות היצירה המוצעות.

- * תן שם למבנה הקוביות והסבר את בחירתך.
- * איזה רעיון בא לידי ביטוי במבנה זה?
- * הצע מבנה גראפי אחר שיציג את אותו הרעיון.

משימות יצירה:

- * הכן קולאז' בעקבות השירים שקראת.
- * הכן משחק מסלול שיציג שירים מכל פרק.
- * בחר שיר מכל פרק וכתוב שיר בעקבות כל אחד מהשירים.

ברוך הדמיון, ארוור הדמיון - שיח הומניסטי